

ДРАФТ

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА КУЛТУРЕ ГРАДА ЧАЧКА
2023 – 2027**

ДРАФТ

Садржај

1. Увод	3
1.1. Ток и динамика израде стратешког документа	4
1.2. Анкетно истраживање културних потреба и ставова грађана Чачка и запослених у установама културе	5
2. Правни и стратешки оквир	6
3. Опис постојећег стања	8
3.1. О Чачку	8
3.2. Организација и функционисање културе у Чачку	11
<i>Биоскоп</i>	18
<i>Удружења грађана</i>	18
<i>Сарадња</i>	18
3.3. Финансирање програма и пројеката	19
3.4. Програми и публика	21
4. Унапређење културе у Чачку – визија	27
5. Унапређење културе у Чачку– циљеви	28
5.1. Општи циљ	28
5.2. Посебни циљеви	29
Посебни циљ 1: Побољшање оквира за развој културе у граду Чачку	29
Посебни циљ 2: Деца и млади у култури града	33
Посебни циљ 3: Унапређење разноликости и промоције програма	34

1. Увод

Стратегија развоја културе Града Чачка за период од 2023. до 2027. године се израђује на основу члана 7. Закона о култури (Сл. гласник РС, бр. 72/2009, 13/2016 и 30/2016 – исп, 6/2020, 47/2021 и 78/2021) у складу са Законом о планском систему (Службени гласник РС – бр. 30/2018).

Град Чачак до сада није имао стратешки документ у области културе, нити је његову израду предвиђао другим документима јавних политика.

Одлуком Министарства културе и информисања у оквиру програма „Престоница културе Србије“ Град Чачак је добио титулу Националне престонице културе 2023. године, прве националне престонице културе. Пројекат Градске управе Чачак у програму „Престоница културе Србије“ назван је „Чачанска родна“¹. У апликационом формулару за „Престоницу културе Србије“ Градска управа Чачак је истакла да је Стратегија развоја културе Града Чачка почетна тачка за реализацију пројекта „Престоница културе Србије“, те да кандидатура за Престоницу културе Србије указује на потребу дугорочних стратешких планирања у сектору културе – „Овај плански документ био би полазни основ за планирање и реализацију пројекта Престоница културе Србије који би омогућио моделе евалуације, мониторинга и индикатора за праћење пројекта и реализације акционих планова. У процесу креирања овог документа кључну улогу би имао партиципативни приступ који би укључивао цели тим професионалаца из области културе као и систематску анализу публике која би се спровела по први пут у Граду Чачку“. Циљ Националне престонице културе – Чачак 2023 је ново брендирање града и свеукупна модернизација локалне самоуправе, која би се уз помоћ културе трансформисала у савремено динамично градско средиште, а израда стратешког документа у области културе даје добре основе за континуирани напредак и одрживи развој.

Сходно наведеним подацима, Градска управа Чачак је добијањем титуле Националне престонице културе покренула иницијативу за израду локалног стратешког документа у области културе за период од пет година, од 2023. до 2027. године. Градска управа Чачак је донела одлуку да први стратешки документ развоја културе изради партнерски са Заводом за проучавање културног развитка, републичком установом културе, која се примарно бави истраживањима у области културе са фокусом на културну политику и стратешко планирање у култури².

¹ Слоган је инспирисан именом сортимента шљиве која је надалеко препознатљив чачански пољопривредни производ, природни и научни ресурс настао у Институту за воћарство који је основан 1946. године. Кроз овај мото представља се идеја целог пројекта – визија Града Чачка као вековног плодног/родног тла за развој културе, уметности, духовности, али и науке, привреде, туризма, спорта, и др

² Уговор о пословној сарадњи између Града Чачка и Завода за проучавање културног развитка од 03.10.2022. године

1.1. Ток и динамика израде стратешког документа

За потребе израде Стратегије развоја културе града Чачка 2023 – 2027 Градска управа Чачак је формирала шесточлану Радну групу. Радна група имала је задатак да учествује у креирању и писању прегледа садашњег стања у оквиру стратешког документа, у дефинисању циљева и мера и у изради акционог плана. У Решењу о образовању Радне групе које је потписао Градоначелник Чачка за чланове су именовани³:

1. др Милош Папић, члан Градског већа за културу, образовање и науку, координатор Радне групе
2. Мирјана Рацковић, музејски саветник, Уметничка галерија „Надежда Петровић“, Чачак
3. др Милош Тимотијевић, историчар, Народни музеј Чачак
4. Душан Даријевић, новинар и културни радник
5. Драгана Половина, туризмолог, Туристичка организација Чачка
6. Марјана Петронијевић, радно ангажована у Градској управи за локални економски развој града Чачка, на пословима везаним за активности младих

Израда стратешког документа подразумевала је отворени, јавни и партиципативни процес у коме су сви актери у култури, као и грађани Чачка и насељених места позвани да дају своје мишљење и сугестије. У ту сврху реализовано је анкетно истраживање грађана Чачка који посећују програме из културе, анкетно истраживање запослених у установама културе, фокус групе и интервјуи са кључним актерима културног живота и развоја града. За потребу спровођења интервјуа и фокус група са представницима градске управе, установа културе, цивилног и приватног сектора у култури креирани су специјализовани полуструктурисани упитници. На тај начин спроведено је:

- 7 интервјуа
- 12 фокус група.

У фокус групама учествовало је 73 актера у култури, од којих је 17 представника удружења грађана. Разговорано је и са пет представника Туристичке организације Чачка, 15 представника младих, 24 ученика 7. и 8. разреда основне школе и два представника медија (локалног штампаног гласила и регионалне телевизије). Интервјуи су вођени са директорима установа културе, чланом Градског већа за културу, образовање и науку и директором Туристичке организације Чачка.

³ Решење о образовању Радне групе за израду Стратегије развоја културе града Чачка за период 2023 – 2027 од 13.07.2022., Решење о измени Решења о образовању Радне групе за израду Стратегије развоја културе града Чачка за период 2023 – 2027 од 20.09.2022.

1.2. Анкетно истраживање културних потреба и ставова грађана Чачка и запослених у установама културе

Грађани Чачка

Као метода испитивања коришћена је анкета⁴ креирана од стране стручног тима Завода за проучавање културног развоја. Предлог упитника одобрен је од стране Радне групе за израду Стратегије развоја културе града Чачка за период 2023 – 2027. Поред социо-демографских карактеристика, упитник за потребе истраживања културних потреба и ставова грађана Чачка који посећују програме из културе састојао се од 42 питања подељених у пет сегмената:

- културне потребе и слободно време. Под културним потребама грађана сматрала се мотивација за учешће у културним активностима, као и посећивање програма из културе у своје слободно време
- информисаност и комуникација, који је обухватио начин информисања о културним дешавањима у граду, као и ставове и препоруке за унапређење промоције
- културна препознатљивост и брендирање, који је био усмерен на ставове и препоруке у циљу повећања видљивости културних дешавања и културних знаменитости града Чачка
- културна партиципација, који је био фокусиран на мотивацију за присуствовање културним догађајима, као и на културну продукцију грађана у слободно време
- оцене и ставови о културној понуди града Чачка, са посебним акцентом на ставове о програмима и активностима у оквиру пројекта Национална престоница културе Чачак 2023

Податке о културним потребама и ставовима грађана Чачка прикупљало је 15 анкетара који су испитивали грађане урбаног и руралног подручја Чачка. Испитаници су бирани намерним избором оних који су барем једном у последњих шест месеци били на неком културном догађају у Чачку и насељеним местима који припадају територији Града. Теренски део истраживања обављен је током септембра 2022. године. Од укупно 600 планираних испитан је 591 грађанин, те је реализација узорка 98,5%⁵.

Запослени у установама културе града Чачка

Упитник за запослене у области културе састојао се од 30 питања и био је подељен на четири дела:

- услови рада у установи у којој су запослени
- оцена стања установе у којој раде
- оцена културне понуде града Чачка

⁴ У складу са чланом 113 Статута града Чачка („Службени лист града Чачка“, бр. 6/19) органи Града могу консултовати грађане, путем анкете, о питањима из своје надлежности

⁵ Анализа анкетног истраживања грађана доступна је у Анексу овог стратешког документа

- национална престоница културе и стратешки приоритети

На упитник је одговорило 68 запослених из свих установа културе. Према договору, директори установа нису одговарали на упитник⁶.

2. Правни и стратешки оквир

Приликом израде овог стратешког документа водило се рачуна о поштовању свих међународних, националних и градских докумената који омогућавају спровођење Стратегије и унапређују културни развој Града.

Међународни документи:

- Европска конвенција о култури (Париз, 1954.) (Службени лист СФРЈ – Међународни уговори 4/1987)
- Конвенција о заштити европског архитектонског блага (Гранада, 1985) (Службени лист СФРЈ – Међународни уговори 4/1991)
- Европска конвенција о заштити археолошке баштине (Лондон, 1969) (Службени лист СФРЈ – Међународни уговори 9/1990)
- Оквирна конвенција Савета Европе о вредности културног наслеђа за друштво (Фаро, 2005.) (Службени гласник РС – Међународни уговори 1/2010)
- Конвенција о заштити и унапређењу разноликости културних израза (Париз, 2005) (Службени гласник РС – Међународни уговори 42/2009)
- Конвенција о очувању нематеријалног културног наслеђа (Париз, 2003.) (Службени гласник РС – Међународни уговори 1/2010)

Национални документи:

- Закон о култури (Службени гласник РС, бр. 72/2009, 13/2016 и 30/2016 – исп, 6/2020, 47/2021 и 78/2021)
- Закон о културном наслеђу (Службени гласник РС, бр. 129/2021)
- Закон о музејској делатности (Службени гласник РС, бр. 35/2021, 96/2021)
- Закон о архивској грађи и архивској делатности (Службени гласник РС, бр. 6/2020)
- Закон о библиотечко-информационој делатности (Службени гласник РС – 52/2011 и 78/2021)
- Закон о планском систему Републике Србије (Службени гласник РС, бр. 30/2018)
- Закон о локалној самоуправи (Службени гласник РС, бр. 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон, 47/2018 и 111/2021 – др. закон)
- Закон о финансирању локалне самоуправе („Службени гласник РС”, бр. 62/2006, 47/2011, 93/2012, 99/2013 - др. пропис, 125/2014 - др. пропис, 95/2015 - др. пропис,

⁶ Резултати анкетног истраживања запослених у култури града Чачка давани су парцијално кроз текст стратегије, свуда где је то било утемељено

- 83/2016, 91/2016 - др. пропис, 104/2016 - др. закон, 96/2017 - др. пропис, 89/2018 - др. пропис, 95/2018 - др. закон, 86/2019 - др. пропис, 126/2020 - усклађени дин. изн., 99/2021 - усклађени дин. изн. и 111/2021 - др. закон)
- Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање (Службени гласник РС - бр. 84/2004, 61/2005, 62/2006, 5/2009, 52/2011, 101/2011, 7/2012 – усклађени дин. изн., 8/2013 – усклађени дин. изн., 47/2013, 108/2013, 6/2014 – усклађени дин. изн., 57/2014, 68/2014 – др. закон, 5/2015 – усклађени дин. изн., 112/2015, 5/2016 – усклађени дин. изн., 7/2017 – усклађени дин. изн., 113/2017, 7/2018 – усклађени дин. изн., 95/2018 и 4/2019 – усклађени дин. изн., 86/2019, 5/2020 – усклађени дин. изн., 153/2020, 6/2021 – усклађени дин. изн., 44/2021, 118/2021 и 10/2022 – усклађени дин. изн.)
 - Закон о заштити права и слобода националних мањина (Службени лист СРЈ - бр. 11/2002, Службени лист СЦГ - бр. 1/2003 - Уставна повеља и Службени гласник РС - бр. 72/2009 - др. закон, 97/2013 - одлука УС и 47/2018)
 - Закон о основама система образовања и васпитања (Службени гласник РС - бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019 и 27/2018 - др. закон, 6/2020 и 129/2021)
 - Закон о забрани дискриминације (Службени гласник РС – 22/2009 и 52/2021)
 - Закон о удружењима (Службени гласник РС - бр. 51/2009, 99/2011 - др. закони и 44/2018 - др. закон)
 - Закон о младима (Службени гласник РС - бр. 50/2011 и 116/2022 - др. закон)
 - Закон о туризму (Службени гласник РС - бр. 17/2019)
 - Закон о јавном информисању и медијима (Службени гласник РС, бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016 - аутентично тумачење)
 - Закон о волонтирању (Службени гласник РС – бр. 36/10)
 - Закон о родној равноправности (Службени гласник РС, бр. 52/2021)
 - Стратешки приоритети развоја културе Републике Србије од 2021. до 2025. године (Одлука владе РС од 21.01.2021. године)
 - Стратегија развоја образовања у Србији до 2030. године (Службени гласник РС – 63/2021)
 - Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године (Службени гласник РС - бр. 98/2016)
 - Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године (Службени гласник РС – бр. 22/2015)
 - Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године (Службени гласник РС - бр. 44/2020)
 - Одлука о избору пројекта по Конкурсу за Престоницу културе Србије 2023. године (Одлука Министарства културе и информисања, бр. 401-01-00635/2021-03, од 6. 10. 2021. године)
 - Уредба о критеријумима, мерилима и начину избора пројекта у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, Аутономне покрајине,

односно јединица локалне самоуправе (Службени гласник РС бр. 106/2016 и 112/2017)

- Правилник о Националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности (Службени гласник РС бр. 39/2013)
- Правилник о ближим условима за обезбеђење одговарајућег простора и опреме за смештај и заштиту архивске грађе и документарног материјала код ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала (Службени гласник РС бр. 111/2021)

Градски документи:

- Статут града Чачка (Службени лист града Чачка, бр. 6/2019)
- План имплементације Стратегије одрживог развоја града Чачка за 2020. годину (Службени лист града Чачка, бр. 6/2020)
- План инфраструктурног развоја града Чачка за период од 2020-2022. године (Службени лист града Чачка, бр. 11/2020)
- Програм развоја туризма града Чачка за период 2019-2024. године (Службени лист града Чачка, бр. 3/2019)
- Локални акциони план за младе за период 2020-2023. године (Службени лист града Чачка, бр. 11/2020)
- Одлука о манифестацијама у области културе од значаја за општину Чачак (Службени лист општине Чачак бр. 7/2006, 8/2006, 4/2009 и 10/2009)
- Одлука о установљењу књижевне манифестације „Мрчајевачки песнички сусрети“ (Службени лист града Чачка, бр. 13/2014)
- Споразум о сарадњи установа културе и установа образовања (потписан 18.02.2022. године)
- Одлука о допунама одлуке о манифестацијама у области културе од значаја за град Чачак (Службени лист града Чачка, бр. 26/2022)

3. Опис постојећег стања

3.1. О Чачку

Територија града Чачка, административно седиште Моравичког округа, обухвата површину од 636 км² на којој се налази једно градско и 57 руралних насеља. Најстарија откривена археолошка налазишта на овом простору припадају периоду млађег каменог доба и периодима металног доба. Следећи велики историјски период је у знаку римске доминације, из којих потиче и археолошки локалитет Римске терме који се налази у центру града. У близини Чачка налази се и утврђење Градина из византијског периода. Град се у свом средњовековном развоју највише везује за време Стефана Немање када је чачански крај био под влашћу његовог брата Страцимира (1168–1189), а затим за манастир

Богородицу Градачку, његову задужбину. Први пут под данашњим именом помиње се 1408. године. У новом и савременом добу Чачак се везује за многе знамените личности које су уткане у историју и идентитет града: Танаско Рајић, Лазар Мутап, војвода Степа Степановић, пуковник Драгутин Гавриловић, др Драгиша Мишовић, Филип Филиповић, Ратко Митровић, Надежда Петровић, Богић Рисимовић Рисим, Милован ДеСтил Марковић, Бранко В. Радичевић, Владислав Петковић Дис, Брана Петровић, Соња Савић, Пуриша Ђорђевић, Миша Радивојевић, Милутин Милошевић, Бора Ђорђевић – Бора Чорба, Радомир Михаиловић Точак, браћа Теофиловић, Мирослав Илић, Радмила Бакочевић, Ненад Марић – Краљ Чачка и многи други.

У Чачку у спортској хали крај Мораве су играли многи најбољи српски и југословенски кошаркашки, који су остварили и светску славу – Радмило Мишовић, Драган Кићановић, Жељко Обрадовић, због чега је један од идентитета града управо и кошарка. Први кош у Чачку подигнут је након Другог светског рата код Соколане, где је касније подигнут и први терен са малим трибинама.

На територији Чачка налази се 38 културних добара, од којих су два категорисана као добра од изузетног значаја – Виноградарски подрум у Атеници и Меморијални комплекс на Љубићу, девет као добра од великог значаја – Манастир Жежевица, Црква св. Николе у Бањици, Манастир Никоље у Рошцима, Манастир Благовештење у Овчар Бањи, Манастир Вујан, манастирски комплекс у Прислоници, Манастир св. Тројице у Дучаловићима, Манастир Сreteње у Дучаловићима, Зграда окружног начелства у Чачку, Господар Јованов конак у Чачку, Црква Вазнесења Христовог у Чачку⁷. Чачак се и поред богатог културно-историјског наслеђа туристички највише промовише кроз природни предео Овчарско-кабларске клисуре са девет манастира, већином саграђених у периоду од XIV до XX века. Поред тога, препознатљивост гради и кроз манифестације, којих на простору града и околине има око 30.

Са територије града Чачка у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа уписана су четири елемента, ракија „шљивовица“, здравица, теткица Бибија и знање и вештина прављења кајмака⁸. Унесков Међувладин комитет за очување нематеријалног културног наслеђа на свом 17. заседању, у децембру 2022. године, донео је одлуку о упису елемента „Друштвене праксе и знања у вези с припремом и употребом традиционалног пића од шљиве – шљивовице“ на Унескову Репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа човечанства. Предлагачи елемента су Етнографски музеј у Београду и Народни музеј Чачак⁹.

⁷ https://www.heritage.gov.rs/cirilica/nepokretna_kulturna_dobra.php, приступљено 07.11.2022.

⁸ <http://www.nkns.rs/cyr/lista-elemenata-nematerijalnog-kulturnog-nasledja-republike-srbije-1>, приступљено 07.11.2022.

⁹ <http://www.nkns.rs/cyr/novi-upis-republike-srbije-na-uneskovu-reprezentativnu-listu-nkn-chovechanstva>, приступљено 02.12.2022.

ДРАФТ

Град Чачак је образовни, научни и привредни центар Моравичког округа. У Чачку и насељеним местима ради 19 основних школа, осам средњих школа и два факултета (Факултет техничких наука и Агрономски факултет) која припадају Универзитету у Крагујевцу. Наведеном броју основних и средњих школа припадају основна и средња Музичка школа „Др Војислав Вучковић“¹⁰, Уметничка школа¹¹ која функционише у оквиру Машинско – саобраћајне школе и ШОСО „1. новембар“. У Чачку је 1946. године основан Институт за воћарство, а 2011. године Научно-технолошки парк који пружа инфраструктурну, стручну и техничку подршку „стартап“ и технолошко развојним компанијама, као и „стартап“ тимовима. Основна карактеристика привреде Чачка је развијено приватно предузетништво (99,7% свих предузећа у граду чини сектор микро, малих и средњих предузећа). Чачанску привреду карактерише заступљеност свих привредних делатности, међу којима има и оних који се баве модом и дизајном и препознатљиви су на мапи Републике Србије.

У периоду спровођења Стратегије развоја културе града Чачка 2023 – 2027 Чачак ће обележити многе јубилеје:

- 2023. година:
 - 150 година од рођења Надежде Петровић (1873-1915)
 - 70 година постојања музичке школе
 - 110 година од Другог балканског рата - традиције 10. пешадијског пука из Чачка
 - 60 година часописа Градац
 - 75 година компаније Слобода
 - 90 година КУД Желе
 - 175 година Читалишта у Чачку
- 2024. година:
 - 210 година од Хаципроданове буне, подигнуте у Трнави поред Чачка
 - 110 година од почетка Првог светског рата – традиције 10. пешадијског пука из Чачка
 - 100 година од рођења режисера Младомира Пурише Ђорђевића (6. мај 1924)
 - 80 година од операције „Халијард“ (централни догађај је у Прањанима), евакуација савезничких авијатичара 1944.
 - 80 година од ослобођења Чачка у Другом светском рату
- 2025. година:
 - 210 година од Боја на Љубићу

¹⁰ Смерови у Музичкој школи: клавијирски одсек, одсек за хармонику, гудачки одсек, дувачки одсек, трзалачки одсек, одсек за соло певање, теоретски одсек (<https://muzickaskolacacak.edu.rs/about-style-2/>, приступљено 16.11.2022.)

¹¹ Смерови у Уметничкој школи: дрворезбар, клесар, конзерватор културних добара (<http://mssca.edu.rs/umetnost/>, приступљено 16.11.2022.)

- 110 година од херојске борбе 10. пешадијског пука на Дунавском кеју испод Дорћола у Београду под командом мајора Гавриловића
- 100 година од рођења песника Бранка В. Радичевића
- 80 година од смрти војводе Петра Бојовића
- 80 година од смрти мајора Драгутина Гавриловића
- 80 година од почетка организованог играња кошарке у Чачку
- 2026. година:
 - 170 година од рођења војводе Степе Степановића (1856-1929)
 - 110 година од рођења и 40 година од смрти сликара Богића Рисимовића
 - 100 година од оснивања ФК „Борац” из Чачка
 - 90 година од доласка владике Николаја Велимировића на чело Жичке епархије – традиција обнове и изградње свих манастира у околини Чачка, нарочито у Овчарско-кабларској клисури
- 2027. година:
 - 110 година од смрти песника Владислава Петковића Диса

Према подацима пописа из 2011. године, Чачак броји 115.337 житеља¹², од којих 73.331 (63,6%) живи у градском делу. Највећи део Чачана чине грађани који имају од 30 до 49 година (26,3%), а затим старији између 50 и 64 године (23,4%). Економски је активно 42,6% становника, од којих је запослено 81,1%. Највећи број Чачана има завршену средњу школу (54%), док је више и високообразованих 15%. Етничка структура становништва показује да у Чачку највећим делом живе Срби (96%) и Роми (0,5%)¹³.

3.2. Организација и функционисање културе у Чачку

У Градској управи Града Чачка за послове у области културе задужена је Градска управа за друштвене делатности. У Управи се обављају послови који се односе на: дечију, социјалну и борачко-инвалидску заштиту, основно образовање, примарну здравствену заштиту, спорт и омладину, културу, информисање и друге послове из надлежности Града у области друштвених делатности. У оквиру Градског већа именован је посебан члан надлежан за културу, образовање и науку који се стара о свим одлукама у вези са поменутим областима. Поред члана Градског већа у Градској управи града Чачка питањима у области културе бави се и Помоћник градоначелника за друштвене делатности који је менаџер пројекта „Национална престоница културе – Чачак 2023“. У Градској управи за друштвене делатности **није запослена ниједна особа која се искључиво бави културом. Град нема**

¹² Према прелиминарним резултатима Пописа спроведеног 2022. године Чачак броји 106.876 житеља. Видети: www.popis2022.stat.gov.rs. Међутим, пошто остали резултати Пописа 2022 нису били објављени до краја израде Стратегије развоја културе града Чачка 2023 – 2027 коришћени су подаци Пописа спроведеног 2011. године.

¹³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2012/Pdf/G20124002.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2013/Pdf/G20134001.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2013/Pdf/G20134007.pdf>, приступљено 07.11.2022.

савет за културу који би помогао у доношењу одлука, организацији и функционисању сектора културе.

У граду функционише шест јавних установа културе чији је оснивач Град Чачак:

- Народни музеј Чачак – основан 1952. године. Налази се у згради окружног Начелства, а стална поставка је у Господар Јовановом конаку
- Културни центар Чачак – основан 1971. године. До септембра 2022. године носио јеназив Дом културе
- Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ – основана 1946. године. Од 2019. године се налази у новој згради, на месту некадашње касарне Војске Србије и сматра се највећом и најмодернијом библиотеком у Републици Србији¹⁴.
- Уметничка галерија „Надежда Петровић“ - основана 1961. године
- Међуопштински историјски архив у Чачку - основан 1948. године. Налази се у згради окружног Начелства
- Градско позориште Чачак – основано 2018. године. Нема свој простор.

У 2022. години (у октобру месецу) у установама културе у Чачку било је запослено укупно 137 особа, од којих је 115 на неодређено (Табела 1).

Табела 1: Запослени у установама културе

Назив установе		Број запослених (неодређено+ одређено)
1	Народни музеј Чачак	16 + 4
2	Културни центар Чачак	40 + 7
3	Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	30 + 4
4	Уметничка галерија „Надежда Петровић“	13 + 3
5	Међуопштински историјски архив у Чачку	14 + 2
6	Градско позориште Чачак	2 + 2

Важно је напоменути да у установама културе у Чачку функционише заједничка правно-финансијска служба која је формално запослена у Културном центру. Ову службу чини укупно шест запослених, међу којима је само **једна особа дипломирани правник**, те она обавља правне послове за свих шест установа културе због чега није у могућности да свим установама културе у кратком року изађе у сусрет. Последишно, често долази до застоја у функционисању установа културе. Додатно, ефикасност рада правно-финансијске службе нарушава и **недовољан број књиговођа**.

Према мишљењу представника установа културе, Чачак са свим својим капацитетима у култури не располаже са довољним бројем запослених. Наиме, 80,9%

¹⁴ <https://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/drustvo/3467765/cacak-dobio-najvecu-i-najmoderniju-biblioteku-u-srbiji.html> , приступљено 05.12.2023. године

запослених је у упитнику за запослене навело **недовољан број запослених као највећи проблем**, иако је 38,2% њих стручност кадрова оценило највишом оценом. Истраживање „Модели локалне културне политике као основа за повећање културне партиципације“ које је Завод за проучавање културног развитка у сарадњи са Институтом за филм, радио и телевизију Факултета драмских уметности у Београду спровео 2018. године у 15 највећих градова у Републици Србији показују да градови величине Чачка (по броју становника) и истог или сличног броја локалних установа културе имају више запослених, те тако на пример Град Краљево је оснивач седам установа културе у којима је на неодређено време запослено 150 особа, Град Крушевац оснивач је пет установа културе у којима је на неодређено време запослено 189 особа, а Град Зрењанин – седам установа културе и 202 запослена¹⁵. Поред малог броја запослених сви представници установа културе, као и Градске управе наводе и **проблем „старијег кадра“**, те је највећи проблем са бројем запослених истакнут по питању Народног музеја Чачак где је поред малог броја запослених наглашено да у овој установи највећи број запослених има преко 50 година живота. Ова ситуација је посебно алармантна, јер нема запослених у категорији младих којима би искусни кустоси и други делатници у музеју преносили знања, праксе и вештине, а специфично и документацију, начин рада и информације о збиркама. Овај проблем је истакнут и у Архиву, где се у недостатку формалног школовања архивисти образују кроз праксу и на тај начин стичу виша звања. Проблем недовољног броја кадрова постоји и у Градском позоришту Чачак, где од четворо запослених нема ниједне особе запослене на техничким пословима. Проблем недовољног броја запослених установе културе решавају запошљавањем на одређено време и преко програма Националне службе за запошљавање, што се не може у потпуности сматрати одрживим, јер најчешће након истека уговора те особе не остају да раде на стручним пословима у установи, већ мењају делатност, а по истим уговорима се запошљавају друге особе, које опет из почетка уче посао. Овакве врсте краткорочног запошљавања доводе до дисконтинуитета у раду, јер рад у установама културе често захтева приправнички посао и полагање стручних испита за дугорочни рад у култури. Важно је напоменути да **ниједна установа културе проблем недовољног броја кадрова не решава ангажовањем волонтера**.

Један од проблема запослених који је истакнут током фокус група је и **неређовно стручно усавршавање запослених**. Иако је према речима запослених у установама културе, 76,5% њих (веома) задовољно могућностима за професионални развој које пружа установа, потребу за додатним стручним усавршавањем запослених истиче 82,3% анкетираних културних делатника. И поред тога, запослени су у упитнику оценили област стручног усавршавања средњом оценом 3,39 (од максималних 5,00), а 17,6% запослених је

¹⁵ Видети: Ђукић, В., Драгићевић – Шешеи, М., Вукићевић, В., Субашић, Б., Опачић, Б., Ђековић, В., Николић, Т., Стојановић, А. 2018. *Модели локалне културне политике као основа за повећање културне партиципације*. Београд: Завод за проучавање културног развитка

ДРАФТ

као један од главних проблема у установи навело недовољну бригу о стручном усавршавању запослених. Најпотребније су едукације из следећих области:

- Употреба информационих технологија
- Страни језици
- Писање пројеката
- Рад са децом и младима
- Дигитализација
- Менаџмент
- Управљање музејским збиркама
- Јавне набавке и администрација...

Према речима члана Градског већа задуженог за културу, образовање и науку, директора установа културе и запослених у установама културе (њих 41,2%), велики проблем у функционисању установа културе у Граду представља **неадекватно стање објеката установа културе**. Запослени у установама културе су просторне услове за рад оценили средњом оценом 3,62 (од максималних 5,00), а просторне услове за одржавање програмских активности просечном оценом 4,14. Наиме, Народни музеј Чачак и Међуопштински историјски архив у Чачку налазе се у згради **Окружног Начелства**, која је културно добро од великог значаја. Зграда није дуго реновирана и адаптирана за потребе рада према савременим стандардима струке. Овај проблем Градска управа Чачак је уочила пре више од десет година, те је потреба за реновирањем зграде Окружног Начелства наведена у Стратегији одрживог развоја Чачка из 2011. године, Плану инфраструктурног развоја града Чачка за период од 2020-2022. године, као и у Плану имплементације Стратегије одрживог развоја града Чачка за 2020. годину. Истим поводом Градска управа Чачак је на конкурс „Градови у фокусу“ Министарства културе и информисања 2019. године добила средства у укупном износу од 16.000.000,00 динара, али пројекат није у потпуности реализован, јер су потребе знатно премашивале додељени износ. Стање зграде Окружног Начелства утиче и на свакодневни рад запослених у музеју и архиву, јер обе установе **немају адекватне депое за чување културног наслеђа**, што захтевају Закон о музејској делатности и Закон о архивској грађи и архивској делатности. Поред тога, стална поставка Народног музеја Чачак налази се у дворишту музеја (односно у дворишту зграде Окружног Начелства) у Господар Јовановом конаку, културном добру од великог значаја, подигнутом 1835. године, а адаптираном 1996. године. Према речима директорке Народног музеја **конак је у лошем стању**, те му је потребна санација. Овај конак није довољан за приказивање свих збирки Народног музеја Чачак, те тренутно Музеј у оквиру своје сталне поставке **нема приказано етнолошко наслеђе Чачка**. Стална поставка Народног музеја Чачак због недовољног простора не презентује целокупни идентитет Града, нарочито онај који обухвата Чачак у савременом добу, **те се на пример посетиоци не могу упознати са Чачком као „градом кошарке“**. Пројекат „Национална престоница културе – Чачак 2023“ увидео је потребу за представљањем етнолошког наслеђа Чачка, те је решење виђено у

адаптацији и реновирању Хацића куће (Вирерове куће), а представљање Чачка као „града кошарке“ препуштено је Народном музеју Чачак и отварању посебне музејске јединице у оквиру Музеја – Музеју кошарке у згради Соколане. У дворишту Музеја се од 2016. године налази кућа брвнара са окућницом у којој је требало да се налази **Музеј детињства са експонатима од праисторије до данас, који никада није званично отворен, нити је имао поставку и посетиоце**. Средства за изградњу и опремање Музеја детињства обезбедили су град Чачак, Министарство културе, Нафтна индустрија Србије и Ротари клуб.

Проблем са неадекватном сталном поставком и депоом има и Уметничка галерија „Надежда Петровић“. Тренутна стална поставка презентује најзначајније ауторе, уметничке правце и стилове од радова које Галерија поседују у свом фонду, а који могу представити један могући поглед на развој српске и југословенске уметности у 20. веку. Међутим, уколико се има у виду да се у Уметничкој галерији налазе збирке „Надежда и савременици“ (64 слике од 26 аутора), „Југословенска уметност друге половине XX века“ (356 уметничких радова), „Спомен збирка Богића Рисимовића Рисима“ (403 експоната), „Савремена уметност“ (127 експоната од 91 аутора), „Збирка цртежа и карикатура Пјера Крижанића“ (90 радова), Спомен-збирка „Соња Савић“, „Легат породице Божићара Продановића“ (446 радова) јасно је да тренутни простор Уметничке галерије није у могућности да чува, обрађује, анализира и презентује сву грађу. Директор и запослени у Уметничкој галерији сматрају да би за потребе сталне поставке и депоа могла да се реновира и адаптира зграда **Домаћичке школе** која се налази у непосредној близини Уметничке галерије. Зграда Домаћичке школе тренутно **припада Министарству унутрашњих послова**. Поред тога, Протоколом потписаним крајем 2011. године мајка глумице Соње Савић је целокупну имовину Соњине породице и њену уметничку заоставштину завештала Граду Чачку, а град је заоставштину предао Уметничкој галерији „Надежда Петровић“ на старање, стручну обраду и презентацију. Стручни тим Галерије планира да на породичном имању у селу Доња Горевница, који је део Легата Соње Савић оснује Мултимедијални центар „Соња Савић“ са сталном поставком и простором за резиденцијалне боравке уметника и уметничких група, али **због нерешене оставинске расправе оснивање Мултимедијалног центра у Доњој Горевници се није остварило**.

Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ се од 2019. године налази у новосаграђеном објекту на простору некадашње касарне Војске Србије. Зграда је опремљена најновијом технологијом и према стандардима библиотечке делатности. Међутим, према мишљењу директора установе и запослених **недостаје посебан простор за рад тинејџера и са тинејџерима**. За адаптацију посебног простора и његово претварање у „тинејџ кутак“ Градска библиотека је већ тражила средства од Градске управе, али та средства нису одобрена. Проблем који постоји у новосаграђеној згради јесу **високи рачуни за потрошњу електричне енергије** током целе године, јер су према архитектонском пројекту спољни зидови Библиотеке стаклени прозори великих површина који не могу да се отворе. Директор установе предлаже постављање соларног крова чиме би се смањила

потрошња електричне енергије. Градска библиотека као једна од највећих и најмодернијих библиотека у Србији има потребу и за мултимедијалним представљањем једног од идентитета Града, односно представљањем Чачка као „града песника“, због чега је у пројекту „Национална престоница културе – Чачак 2023“ препозната потреба за отварањем Музеја поезије у оквиру Библиотеке. Поред тога, чување песничке традиције Градска библиотека у оквиру пројекта Националне престонице планира да прикаже и отварањем посебног Легата Бранка В. Радичевића, са посебним програмом свечаног отварања у Овчар Бањи, родном месту овог песника.

Према Националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности на основу броја становника у Чачку и насељеним местима Градска библиотека би требало да има 12 огранака у насељеним местима. Тренутно (октобар 2022. године) Градска библиотека **има огранке у четири насељена места**, у Мрчајевцима, Заблаћу, Прељини и Пријевору, којима гравитирају и становници других насељених места. Огранци раде једном до два пута недељно, јер нема довољно запослених који би свакодневно могли да раде и у огранцима. Проблем огранака су, према речима директора и запослених у установи, и **веома лоши услови рада**, јер неки од њих немају чак ни мокри чвор, те апсолутно не испуњавају националне стандарде ове делатности.

Културни центар Чачак налази се у згради из 1970. године и поседује око 4.000m² корисне површине. Програми Културног центра и осталих установа и удружења у култури реализују се у Великој сали (475m² са 678 места), Малој сали (69 m² са око 50 места), Ликовном салону (80 m²), Средњем холу (215 m²), Горњем холу (585 m²) и Клубу Културног центра (170 m² са око 120 места), **док је простор у коме се до 2018. године налазила Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ дат на коришћење Научно технолошком парку до отварања велике зграде Парка**. Иако Научно технолошки парк већ годинама има своје просторије он и даље користи и простор Културног центра, што отежава рад установе и реализацију појединих књижевних, филмских и позоришних програма. Поред овог проблема, Културни центар, као и Градска библиотека, има **проблем велике потрошње електричне енергије током целе године**, јер холови установе у којима се реализују програми из културе имају велике прозоре. Према речима директора Културни центар је пре неколико година аплицирао на програм Нафтне индустрије Србије за постављање солорног крова, али средства нису одобрена.

Највећи проблем по питању простора има Градско позориште Чачак које **нема свој простор**, ни за административне послове, ни за припрему, нити за реализацију позоришних представа. Позориште користи једну канцеларију Градске библиотеке, и Клуб који је закупљен од приватног лица. Клуб још није активиран јер није адаптиран према потребама публике и запослених у Позоришту. Позоришне представе установа најчешће реализује у сали Градске библиотеке или у Великој сали Културног центра. Ово непостојање простора за извођење позоришних представа према речима запослених у Градском позоришту представља велики проблем, јер се сценографија за позоришну представу прави према

потребама и могућностима сале у којој ће се извести премијера и није је могуће пребацити у други и другачији простор. Позориште најчешће ради камерне представе које изводи у партеру велике сале Културног центра. Представници установе сматрају да би требало да проналажење и адаптација простора за Градско позориште буде један од приоритета Градске управе, и предлажу изградњу новог простора у Чачку или, евентуално, адаптацију Љујића магацина у центру граду за који нису решени имовинско-правни односи. Недостатак простора директно утиче и на продукцију, која захтева сталне могућности одржавања проба, постављања стабилне богате сценографије и чешћа извођења пред публиком. Због недостатка простора, представе позоришта су до сада извођене спорадично, у односу на доступан простор културних установа.

Посебан проблем са којим се суочава Градска управа Чачак је лоше стање домова културе у насељеним местима. Према достављеним подацима у насељеним местима се веома ретко реализују програми из културе, градске установе културе веома ретко са својим програмима посећују насељена места, а ниједна од установа није надлежна за реализацију програма у насељеним местима¹⁶. У руралном подручју најчешће се одржавају велике сеоске (културне и туристичко-привредне) манифестације које организује **Туристичка организација Чачка, што представља проблем овој установи која се примарно бави промоцијом туризма на територији Чачка**. Поставља се питање да ли је потребно реновирање домова културе у насељеним местима уколико се не познају културне праксе становника руралног подручја, а нарочито уколико се има у виду да сваки од тих објеката има површину од око 2.000 m² са салама од по 200 места. Реновирање сеоских домова културе предвиђено је Стратегијом одрживог развоја Чачка из 2011. године, Планом инфраструктурног развоја града Чачка за период од 2020-2022. године и Планом имплементације Стратегије одрживог развоја града Чачка за 2020. годину, те је зграда дома културе у Мрчајевцима и реновирана.

Техничка опремљеност установа културе у Чачку не представља проблем у функционисању и реализацији програма, те је према упитнику за запослене у установама културе оцењена са 4,18 (од максималних 5,00). Најмање задовољни техничком опремљеношћу су запослени у Културном центру.

Установе културе немају обезбеђен приступ за особе са инвалидитетом, ни на улазу у установе, нити у самим установама, због чега не поштују основна начела многих међународних конвенција и закона Србије¹⁷. Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ у својој згради има лифт за особе са инвалидитетом и рампу, док са друге стране, нема приступачан улаз у саму установу, због прагова који се налазе на улазу.

¹⁶ 63,3% испитаника сматра да се у насељеним местима ретко, односно понекад одржавају културни програми. Са овим ставом се слаже и 69,4% запослених у установама културе – Видети Анекс Стратегије развоја културе града Чачка 2023 - 2027

¹⁷ Видети истраживање: Миланков, М., Опачић, Б., Субашић, Б. 2022. *Култура приступачности – музеји и галерије са фондом*. Београд: Завод за проучавање културног развоја

ДРАФТ

Поред објеката установа културе у Чачку потребно је сагледати и стање многобројних споменика, међу којима су и она која су проглашена за споменик културе и знаменито место. Наиме, археолошко налазиште Римске терме, споменик културе, које се налази у центру града конзервирано је након открића (1970 – 1972) и 2021. године. О Римским термама бригу води Народни музеј Чачак. Прилаз овом важном локалитету могућ је са Римског трга, кроз неугледан пролаз, због чега **Римске терме нису видљиве ни грађанима Чачка, нити посетиоцима града.** У Заблаћу се налази родна кућа песника Владислава Петковића Диса која је Одлуком Владе Републике Србије проглашена за знаменито место. Међутим, **због нерешених имовинско-правних ова кућа пропада и прети јој урушавање.**

Биоскоп

Културну понуду Чачка употпуњује и **Биоскоп „Сутјеска“**, основан 1948. године, који је од 2016. године у приватном власништву. Биоскоп поседује салу за гледање 3Д филмова која располаже са 80 седишта од којих су два седишта предвиђена за особе са инвалидитетом. У Биоскопу се првенствено приказују комерцијални филмови домаће и стране продукције¹⁸.

Удружења грађана

Важан део културне понуде Града чине и удружења грађана, која су активна и у домену заштите традиције и наслеђа и савременог стваралаштва. Удружења грађана су организатори бројних манифестација како у граду, тако и у насељеним местима. Међутим, током консултативног процеса се могло чути да многа удружења нису довољно активна у граду и да не сарађују довољно. Поред тога, удружења грађана истичу **посебан проблем са простором за рад и реализацију програма.** Пројектом „Национална престоница културе – Чачак 2023“ планирано је формирање Културног инкубатора за потребе организација цивилног друштва у култури.

Сарадња

Представници установа културе истакли су веома добру међусобну сарадњу и сарадњу са удружењима грађана. Међутим, та сарадња је првенствено техничка (за размену опреме и уступање простора), док је програмска сарадња учесталија током аплицирања на конкурсе Министарства културе. Када је реч о сарадњи са другим ресурсима запослени у установама културе најбоље су оценили сарадњу са медијима (средња оцена 4,16), а најлошије сарадњу са удружењима грађана у области социјалне заштите (средња оцена 2,59) (Табела 2). Потписивањем Споразума о сарадњи установа културе и установа образовања продубљена је сарадња ова два комплементарна ресурса, те је у октобру 2022.

¹⁸ <https://www.bioskopsutjeska.rs/onama/>, приступљено 10.11.2022.

ДРАФТ

године око 1.000 ученика четвртог разреда свих основних школа посетило установе културе. Међутим, посећивање установа културе једном у току основног школовања није довољно за стицање културних навика и интересовања за културу. Програм „Национална престоница културе – Чачак 2023“ управо потенцира на међуинституционалној, међуресорној, међусекторској и међународној сарадњи свих актера.

Табела 2: Оцена сарадње установа културе од стране запослених са актерима на локалном нивоу

Актери на локалном нивоу	Средња оцена
предшколске установе	3,94
основне школе	3,87
средње школе	3,41
факултети	2,88
омладинске организације	3,17
удружења у области социјалне заштите	2,59
КУД - ови	2,72
удружења грађана у култури	3,23
Градска управа	4,03
Туристичка организација Чачка	3,42
медији	4,16
спортске организације	2,94
приватни предузетници	2,79

3.3. Финансирање програма и пројеката

Буџет за културу града Чачка за 2021. годину, износио је 301.085.300,00 динара, односно 5,28% градског буџета, а за 2022. годину 468.884.000, 00 динара – 7,40% градског буџета. Анализа издвајања за културу из градског буџета од 2018. године показује да се номинално буџет за културу Града повећава, али да се у просеку за пет година за културу издваја 7,07% градског буџета. Процентуално издвајање за културу највеће је било 2018. године када је реконструисана зграда Дома Војске за потребе Градске библиотеке и зграда Дома културе у Мрчајевцима, и 2022. године када је Градска управа Чачак издвојила додатна средства за припрему Чачка као националне престонице културе. Поређење издвајања за културу Града Чачка, 2021. године, и других локалних самоуправа сличних карактеристика показује да **Чачак процентуално издваја најмање за културу**, јер је Град Сомбор издвојио 8,76% градског буџета, Зрењанин 8,68%, Панчево 7,91%, а Крушевац 7,3%. Гледајући и номиналне вредности свих локалних самоуправа Чачак је имао највећи буџет града, а најмање је издвајао за културу¹⁹.

¹⁹ Подаци Завода за проучавање културног развоја. Нпр. Буџет града Зрењанина износио је 4.293.634.742,00 РСД, а буџет за културу Зрењанина 372.216.477,00 РСД. Буџет града Чачка износио је 5.180.000.000,00 РСД,

Из буџета за културу града финансира се рад установа културе (плате, текуће трошкове и програме шест установа културе) и рад удружења грађана у култури (преко конкурса). Међутим, за програме установа културе се током 2021. године **издвојило 14,8% градског буџета за културу**, док је највећи износ утрошен на плате и доприносе запослених у установама културе. Из буџета установа културе током 2021. године најмање је издвајало за програме Градске библиотеке – 8,7% од реализованог буџета установе, а највише за Градско позориште – 32% (Табела 3). Запослени у установа културе финансирање програма и пројеката оцењују просечном оценом 3,75.

Табела 3: Издвајање за програме и пројекте установа културе

Назив установе културе	Номинални износ за програме и пројекте установе (рсд)	Проценат издвајања за програме и пројекте из буџета установе
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	4.377.951,40	8,7%
Културни центар Чачак	11.818.872,43	13,2%
Међуопштински историјски архив у Чачку	2.711.515,89	9,1%
Народни музеј Чачак	4.370.712,56	12,3%
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	10.914.359,71	31,2%
Градско позориште Чачак	2.374.973,98	32%

У погледу извора финансирања, Град је основни извор, који у просеку учествује са више од 90% у буџетима установа, изузимајући 2022. годину, те запослени у установама културе средњом оценом 3,25 оцењују додатно финансирање програма и пројеката. Добијањем титуле Националне престонице културе – Чачак 2023 Министарство културе је Граду доделило 298.500.000,00 динара, што ће умногоме унапредити капацитете установа и програмску димензију рада.

Преко програма развоја туризма, односно преко Туристичке организације Чачка, финансирају се бројне манифестације, које су препознате као оне од значаја за промоцију и туристичку презентацију града. Поред туристичких и привредних манифестација, чији су саставни део и програми из културе, на овај начин се сваке године финансира и шест искључиво културних манифестација: Фестивал амбијенталне музике „Карусел“, фестивал „Прича“, Сабор фрулаша у Прислоници, „Дани калиграфије“, „Дани патријарха Павла“ и „Етнофест“ са укупно 9.160.000,00 динара 2022. године.

Град Чачак од 2018. године у складу са Уредбом о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединица локалне самоуправе расписује

а буџет за културу Чачка 301.085.300,00 РСД. Слична ситуација је и код других градова сличних карактеристика.

Конкурс за доделу средстава за финансирање или суфинансирање пројеката у култури. До 2018. године финансијска средства за пројекте из области културе додељивана су у оквиру Конкурса за доделу средстава удружењима грађана (за области заштита животне средине, млади, култура, друштвене и хуманитарне организације). Износ опредељених средстава за Конкурс за финансирање или суфинансирање пројеката у култури од 2018. године константно расте, те је 2018. године износио 3.300.000,00 РСД, 2019. – 4.000.000,00 РСД, 2020 – 5.048.000,00 РСД, 2021 – 8.000.000,00 РСД и 2022. – 9.000.000,00 РСД. У свим посматраним годинама највиши износ средстава је опредељен за пројекте у области књижевности и уметничке игре (у коју улазе бројна културно-уметничка друштва). Када је реч о броју одобрених пројеката у периоду од 2018. до 2021. године највећи број подржаних пројеката припадао је областима уметничке игре и визуелне уметности, а 2022. године је подједнак број подржаних пројеката припадао области књижевности, уметничкој игри и визуелним уметностима (Графикон 1). Представници удружења грађана, како оних који се баве савременом уметношћу, тако и оних који припадају културно-уметничким друштвима сматрају да **критеријуми конкурса треба да се допуне додатним критеријумима, и да евентуално конкурс треба поделити на више конкурсних линија**. Према мишљењу представника удружења грађана у култури, **градска управа не спроводи адекватну евалуацију конкурса, нити мониторинг подржаних пројеката**, те често и они који нису реализовали свој програм/пројекат и наредне године добијају средства на Конкурсу.

Графикон 1: Конкурс у области културе Града Чачка, 2022. година



Град Чачак **не уплаћује порезе и доприносе самосталним уметницима у култури**, што је прописано чланом 70. Закона о култури.

3.4. Програми и публика

Током консултативног процеса сви учесници разговора одржаних у Чачку су истакли да постоји одређена група грађана која редовно посећује готово све програме установа културе и удружења грађана, те 64% анкетираних грађана сматра да културна понуда у Чачку задовољава потребе публике. Међу запосленима у установама културе

82,3% је задовољно културном понудом у Чачку, али, са друге стране, посећеност програма оцењена је оценом 3,57 (од максималних 5,00). Највећи проценат анкетираних грађана квалитет културних програма оцењује оценом 4 (од максималних 5) – 36,5%, а затим оценом 3 – 29,3%, а запослени у установама културе квалитету програма дају оцену 4,14. Анкетирани грађани задовољство бројем културних програма у највећем проценту оцењују оценом 3 (од максималних 5) – 38,4%, а затим оценом 4 – 29,4%, а запослени у установама културе – 4,25 (Табела 4).

Грађани готово у изједначеном проценту све програме установа оцењују или као **занимљиве или као увек исте, а затим као досадне**. Најзанимљивије програме, према мишљењу анкетираних грађана, имају Културни центар Чачак, Градска библиотека, Уметничка галерија и Градско позориште. Међутим, треба имати у виду да одређене установе културе морају да поштују стандарде струке, да нису увек у могућности да одговоре на захтеве и жеље публике јер се баве и стручним-истраживачким радом, али да се код презентације програма може радити на пријемчивости таквих програма као и на подизању стандарда код публике. Установе културе не спроводе истраживања потреба публике, што је према мишљењу запослених у установама културе први приоритет за боље функционисање установа у граду.

Табела 4: Посећеност програма установа културе, 2021. година²⁰

Установа културе	Број посетилаца у 2021. години
Градско позориште Чачак	250
Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“	7.500
Народни музеј Чачак	4.210
Међуопштински историјски архив у Чачку	Н.п.
Уметничка галерија „Надежда Петровић“	6.824
Културни центар Чачак (биоскоп)	18.600

Поред редовних програма из културе у Чачку се одржавају бројне манифестације које организују установе културе, удружења грађана у култури и Туристичка организација Чачка. Градска управа Чачак је још 2006. године донела Одлуку о манифестацијама у области културе од значаја за општину Чачак, која је ревидирана 2009. и 2022. године. Према наведеним одлукама манифестације од посебног значаја за Чачак су „Дисово пролеће“, „Меморијал Надежда Петровић“, „Фестивал анимираног филма – АНИМАНИМА“, „Дани фотографије у Србији“, Сабор фрулаша Србије у Прислоници – „Ој, Мораво“, „Летњи дани културе у Чачку“, „Међународни фестивал фолклора Етнофест“ и „Дани урбане културе – ДУК фестивал“. Резултати анкетирања показују да грађани Чачка у највећем проценту посећују манифестације у граду и околним насељеним местима. Ипак, према мишљењу анкетираних грађана најрепрезентативније манифестације у граду су „Етнофест“, „Прича“, Сабор фрулаша у Прислоници, „Дисово пролеће“ и „Купусијада“, док

²⁰ Подаци који се односе на биоскоп у Културном центру, Уметничку галерију и Народни музеј преузети су из базе е-Култура коју води Завод за проучавање културног развоја

директори установа културе и запослени као најрепрезентативније манифестације оцењују „Дисово пролеће“ и „Меморијал Надежде Петровић“. Међутим, саговорници се слажу да не постоје јасни критеријуми којим одређене манифестације добијају посебан значај, због чега је **потребно ревидирати Одлуку, укључити нове, иновативне и посећене манифестације, те одредити критеријуме према којима манифестације добијају статус посебног значаја за град.**

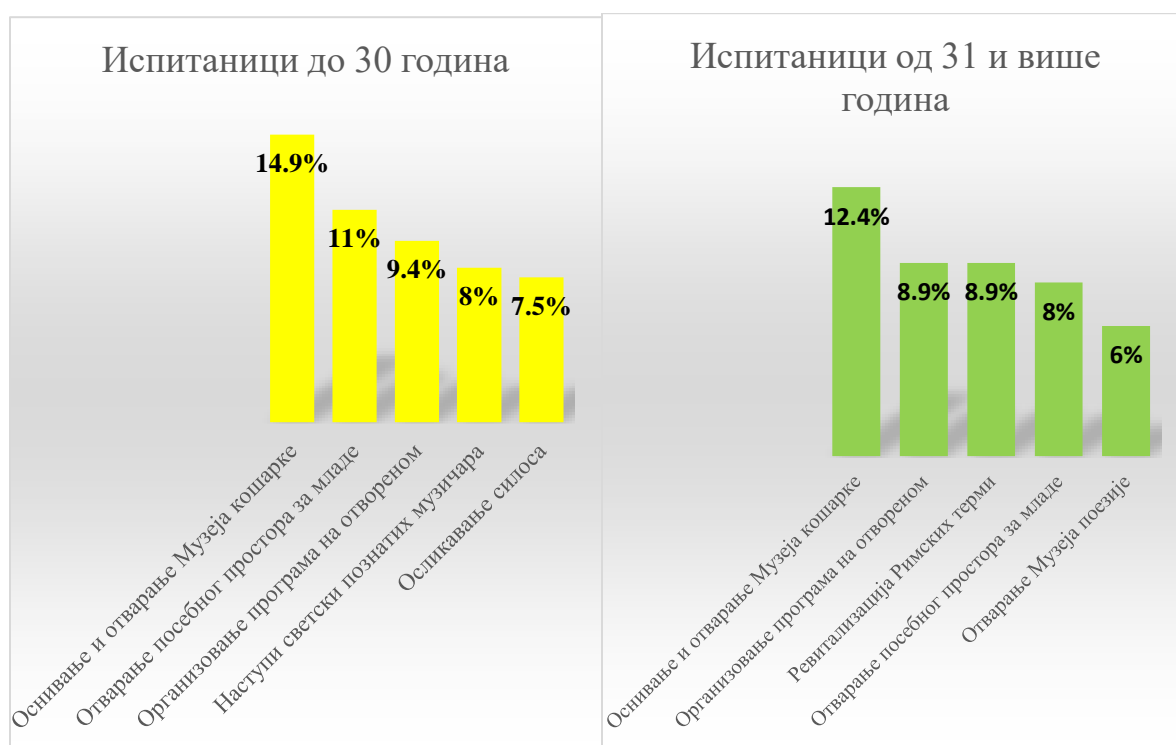
Током консултативног процеса на изради стратешког документа посебно је наглашено да у Чачку је **мали број програма из културе намењен младима**, због чега се сматра да Чачак довољно не негује публику, те се показала бојазан да ће град у будућности изгубити и ствараоце и публику. Овај податак поткрепљен је и анализом анкете за запослене у установама културе и анкете намењене грађанима Чачка. Наиме, запослени у установама културе наводе да најређе организују програме за тинејџере, затим за младе, па за децу, док 51,2% анкетираних грађана који имају до 30 година сматра да нису у довољној мери заступљени програми за младе, са чим се слаже 48,5% грађана који имају више од 30 година живота и 10,3% запослених у установама културе. Слични резултати добијени су и приликом израде Локалног акционог плана за младе за период 2020-2023. године где 42,1% младих сматра да у Чачку нема довољно културних дешавања, те да 67,6% младих не прати културне програме у Чачку. Када је реч о програмима за децу, са ставом да овај тип програма није довољно заступљен се слаже 38,4% испитаника који имају до 30 година и 47,8% испитаника старијих од 30 година. **Ученици 7. и 8. разреда једне основне школе из Чачка и представници Канцеларије за младе су током консултативног процеса нагласили да програми установа културе и удружења грађана у култури нису интерактивни и не укључују идеје и стваралаштво деце и младих.** Према мишљењу испитаника у циљу унапређења програма из културе за децу и младе потребно је повећати сарадњу са установама образовања и омладинским организацијама.

Током консултативног процеса, нарочито са ученицима основних школа и младима, предочено је да установе културе **ретко организују програме на отвореном**, те да постоји потреба, због веће видљивости установа културе, за организовањем таквих програма. Резултати анкетања запослених и грађана Чачка показују да је први избор за одржавање програма на отвореном шеталиште поред Мораве – 45,9% грађана и 47,1% запослених. На другом месту су, према мишљењу грађана, паркови, а према мишљењу запослених други објекти културног наслеђа, а затим паркови.

Градска управа Чачак, установе културе и удружења грађана су у претходном периоду увидели проблеме који се тичу културних програма, те је Пројектом Национална престоница културе – Чачак 2023 планирано унапређење културних програма, међуинституционалне сарадње и веће укључивање грађана. „Култура Града Чачка у оквиру пројекта Престоница културе Србије жели да се представи као сцена за излагање и извођење, за праксу и теорију, за неговање културе сећања и традицију, али и за експеримент, стварање, креативни рад у разним видовима изражавања и у разним просторима стварања. Култура треба да подстакне институције да стварају нове modele креирања публике и едукативних платформи за децу, младе и грађане свих старосних

категорија, различитих потреба, различитих етничких група и родне припадности“, наведено је апликационом формулару за Националну престоницу културе. Резултати анкетног истраживања публике и запослених у установама културе показују извесне разлике у значајности пројеката и програма Националне престонице културе – Чачак 2023, иако све анкетирание групе на првом месту издвајају оснивање и отварање Музеја кошарке. Анкетирани грађани који имају до 30 година живота након Музеја кошарке наводе програме за младе и на отвореном, док они који имају 31 и више година живота велики значај дају и ревитализацији Римских терми и отварању Музеја поезије. Запослени у установама културе предност дају пројектима и програмима установа културе, као што су ревитализација „Вирерове куће“ и оснивање Музеја поезије (Графикон 2).

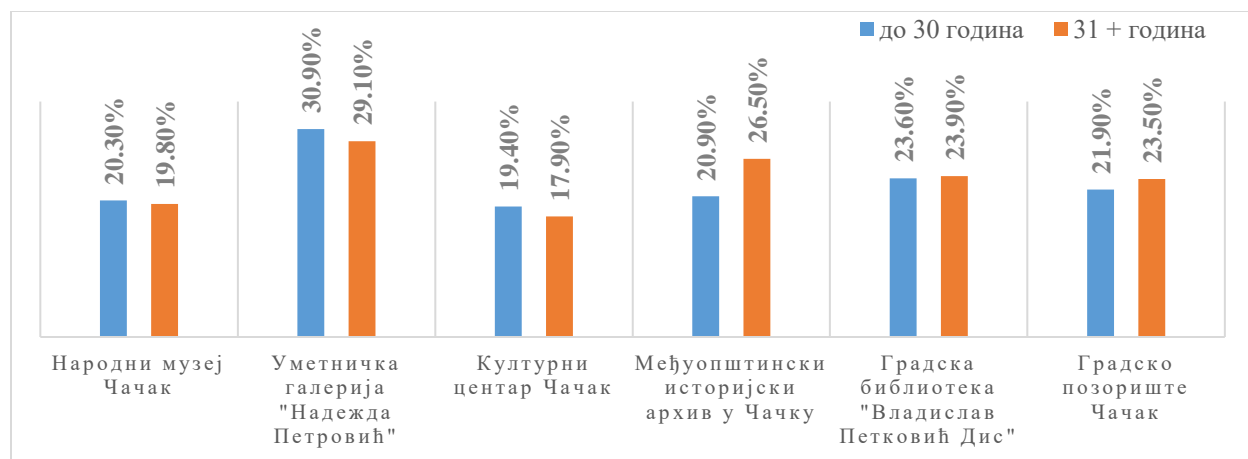
Графикон 2: Најзначајнији пројекти и програми у оквиру Националне престонице културе – Чачак 2023, ставови публике и запослених у установама културе





Проблем који су истакли готово сви саговорници у консултативном процесу је недовољна промоција културних дешавања у Чачку. Иако већина испитаника наводи да су информације о културним дешавањима углавном доступне, али да не могу увек да пронађу потребне информације, највећи проценат анкетираних грађана сматра да је потребно повећати промоцију програма из културе на друштвеним мрежама, слањем порука на мобилне телефоне и апликацијом о култури за мобилне телефоне. Градска управа Чачак је током 2022. године израдила апликацију о култури (на бази портала kultura.cacak.rs који је пуштен у рад у септембру 2021.) на којој се налазе само информације о програмима установа културе, што нарочито замерају представници удружења грађана у култури. Поред тога, током разговора у фокус групама показало се да су о постојању апликације упознати само поједини запослени у установама културе, док представници удружења грађана, млади и ученици основне школе, као и анкетирана публика немају сазнања о наведеној апликацији. Запослени у установама културе сматрају да би промоција културних програма требало да буде боља, због чега предлажу најаве и рекламе на Радио телевизији Србије, билборд рекламе и информисање грађана путем школа и предузећа. Према мишљењу представника медија са којима се разговарало током консултативног процеса установе културе и удружења грађана у култури нису довољно активни по питању промоције културних догађаја, те напомињу да се интернет странице установа не ажурирају редовно, да добијају касно информације о појединим програмима због чега нису у могућности да се на време организују и објаве прилог о догађају. Ову замерку представници медија имају за све актере у култури, па и за Градску управу Чачак. Анкетирана публика програма из културе сматра да би све установе културе требало више да се ангажују у промоцији културних догађаја (Графикон 3).

Графикон 3: Проценат анкетиране публике која сматра да је установама културе потребна боља промоција програма



Поред недовољне промоције програма из културе у Програму развоја туризма града Чачка 2019 – 2024 је напоменуто да културно-историјско наслеђе Чачка и околини није у довољној мери промовисано, а да су управо споменици културе и манифестације велики потенцијали Чачка за развој културног туризма. Са овим ставом се слаже и анкетирана публика и запослени у установама културе. Наиме, према мишљењу публике која има до 30 година Чачак би додатно требало да брендира Римске терме и друга археолошка налазишта, затим манастире у Овчарско – кабарској клисури и фестивале и манифестације, док публика која има 31 и више година сматра да су на првом месту манастири, затим Римске терме и друга археолошка налазишта и народна традиција и фолклор. Запослени у установама културе се слажу са овим ставом и на првом месту издвајају манастире, затим Римске терме и друга археолошка налазишта и природна богатства Чачка.

Проблем недовољне промоције културе показао се и по питању Чачка као Националне престонице културе 2023. године. Наиме, титуле Националне престонице културе 2023. године Чачак је добио крајем 2021. године, али се током разговора у фокус групама показало да нису сви саговорници, нарочито млади и ученици основне школе, обавештени о овој престижној титули. Пројекат Градске управе Чачак којим се аплицирало на конкурс Министарства културе назван је „Чачанска родна“, али на питање за публику културних дешавања у Чачку да ли су упознати са пројектом „Чачанска родна“ највећи проценат испитаника је одговорио да није (52,3%), а 31,1% је навело да је чуло за тај пројекат, али не зна ништа више о томе. Када је реч о пројекту Национална престоница културе – Чачак 2023, испитаници су више били упућени, те је највећи проценат (41,6%) анкетираних одговорио да зна да ће 2023. године Чачак бити Национална престоница културе, али да није упознат са детаљима Пројекта, док 36,6% није био информисан о титули коју је добио град. Ипак, 82,4% испитаника сматра да је ова титула (веома)значајна за Чачак. Сви анкетирани запослени у установама културе знају да је Чачак проглашен за 2023. годину за Националну престоницу културе, али 26,5% њих не зна готово ништа о томе. Током фокус група са запосленима у установама културе могло се чути да знају само своја задужења, али да нису никада видели цео Пројекат. Највећи проценат анкетираних запослених – 86,7% сматра да је ова титула (веома) значајна.

4. Унапређење културе у Чачку – визија

Чланови Радне групе за израду стратешког документа свој град доживљавају као град дуге традиције, препознатљиве савремене уметности и град слободарског духа. У овим речима садржани су:

- културно – историјски споменици од гвозденог доба до данас
- херојска историја града
- народна традиција и фолклор
- богато нематеријално наслеђе
- спортска историја града
- установе културе
- књижевна традиција и стваралаштво
- уметничка традиција и стваралаштво
- музичка традиција и стваралаштво
- бројни фестивали и манифестације
- природна богатства града
- бање у околини града
- индустријско наслеђе града
- савремена индустрија и модни дизајн
- Национална престоница културе

Током радионица са члановима Радне групе за израду Стратегије развоја културе града Чачка наглашено је да, иако су сви елементи визије присутни у култури града, да ипак нису довољно афирмисани и препознати као носиоци развоја. Стога су најзначајније промене које се желе постићи:

- унапређење рада установа културе
- повећање сарадње различитих актера у култури
- повећање сарадње са другим ресорима, а посебно са ресором образовања, туризма и медијима
- афирмација културних садржаја у и ван Чачка која се постиже кроз сарадњу различитих ресора
- профилисање програма ка посебним групама публике, а посебно ка младима који су не само садашња него и будућа публика и будући уметнички стваралачки капацитет

Остварењу овако замишљених промена доприноси и читав низ заинтересованих страна и истакнутих појединаца. Радна група је као најважније идентификовала:

- Грађани
- Деца и млади
- Установе културе
- Уметници и стручњаци у култури
- Локална самоуправа

- Министарство културе
- Министарство унутрашњих послова
- Министарство одбране
- Друга министарства
- Образовне установе
- Удружења грађана у култури и другим областима
- Културно-уметничка друштва
- Туристичка организација Чачка
- Туристичка организација Србије
- Туристичка организација регије Западна Србија
- Центар за стручно усавршавање Чачак
- Установа за културно образовну делатност „Коста Новаковић“
- Власници објеката под заштитом
- Угоститељски објекти
- Медији
- Научно технолошки парк
- Привреда
- Кошаркашки клубови
- Старешине манастира Овчарско – кабларске клисуре
- Црква Светог Вазнесења Господњег у Чачку
- Институт за воћарство
- Управни округ
- Политичке странке

Да би очували наслеђе и подстакли стваралаштво, а у циљу укључивања свих заинтересованих група, визија града Чачка гласи:

**Чачак – Прва Национална престоница културе: савременост на
траговима наслеђа**

Жељено стање садржано у визији остварује се кроз један општи и три посебна циља.

5. Унапређење културе у Чачку – циљеви

5.1. Општи циљ

Општи циљ развоја културе у наредном петогодишњем периоду фокусира се на улогу културе која кроз титулу Националне престонице културе стреми ка социјалном и економском развоју града, представља тачку од које култура наставља да напредује у новим оквирима и капацитетима.

Национална престоница културе као прекретница у културном развоју – повећање културних капацитета града Чачка 2023-2027

Приликом аплицирања на конкурс Министарства културе „Национална престоница културе“ Град Чачак је тежио да у сарадњи са појединцима, уметницима, стручњацима у култури, бројним сарадницима и грађанима Града Чачка, уз подршку и партнерство локалних привредних субјеката, покрене унапређење својих културних капацитета, да оснажи културну продукцију и културну понуду као важну покретачку платформу будућег развоја шире локалне средине. Чланови Радне групе нагласили су да је **веома важно културу развити у динамичну форму, стварајући нове и трансформишући постојеће културне просторе, развијајући нове могућности сарадње и улагања у културу. Све заинтересоване стране које су учествовале у консултативном процесу напоменуле су да је важно грађане и публику анимирати и укључити у унапређење културне сцене. Посебан акценат дат је деци и младима, као тренутној и будућој публици, и тренутним и будућим ствараоцима у култури.**

Општи циљ првог стратешког документа у култури града Чачка пратиће се кроз три индикатора чије испуњење води ка културном развоју града: повећање броја доступних културних простора; повећање броја публике на програмима установа културе и удружења грађана; повећање издвајања за програме у буџетима установа културе што ће допринети повећању броја програма из културе, разноликости програма, укључивању деце и младих у културу, јачању међусекторске, међуресорне, међуинституционалне и међународне сарадње и позиционирању Чачка на културној и туристичкој мапи Србије и Балкана.

Анализа је показала да се тренутан број публике креће око 76.000, што је засновано на егзактним подацима о броју посетилаца програма установа културе, посећености фестивала и манифестација које организују установе културе, удружења грађана и Туристичка организација Чачка. Редовним истраживањима културних потреба и навика, које стратегија предвиђа, културна понуда и динамика културне сцене биће резултат и широког консултативног процеса и директне комуникације са публиком, грађанима и посетиоцима Чачка.

Мерама и активностима које стратегија предвиђа, а то су великим делом алати усмерени на повећање партиципације грађана и развоја партиципативног модела културне политике, очекује се повећање бројности публике, за 10% у 2027. години.

5.2. Посебни циљеви

Посебни циљеви оријентисани су на унапређење система културе у граду, као и развој публике, програма и промоције:

Посебни циљ 1: Побољшање оквира за развој културе у граду Чачку

Први посебни циљ посвећен је унапређењу функционисања свих актера у култури на територији града Чачка.

Као најважније мере и активности дефинисане су:

Мера 1.1: Унапређење система вредновања у области културе

- 1.1.1. Оснивање Тима за имплементацију Стратегије на нивоу града*
- 1.1.2. Ревидирање Одлуке о манифестацијама од посебног значаја за град и увођење критеријума*
- 1.1.3. Повећање средстава за реализацију градског конкурса за пројекте у области културе*
- 1.1.4. Укључивање представника образовних установа у рад УО установа културе*
- 1.1.5. Оснивање и рад установе културе која ће се бавити креирањем културних програма у руралним подручјима – установа **Центар за неговање традиције***
- 1.1.6. Унапређење конкурсне процедуре дефинисањем јасних критеријума за одабир пројеката за подршку пројектима у области културе*

У складу са Уредбом о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединица локалне самоуправе увести додатне критеријуме за вредновање пројеката у области културе.
- 1.1.7. Ревидирање постојећег конкурса у области културе уз разматрање поделе на више конкурсних линија*

Постојећи Конкурс о расподели средстава за финансирање или суфинансирање пројеката у култури, као и уметничких, односно стручних и научних истраживања у култури на територији града би, према мишљењу представника удружења грађана у култури, требало поделити на две конкурсне линије: 1. конкурсе у области културе и 2. конкурсе за (су)финансирање аматерског стваралаштва у области културе. Овакве конкурсне линије постоје у неколико градова у Републици Србији, као што је град Панчево²¹ на чијој територији је, као и у Чачку, развијено аматерско стваралаштво.
- 1.1.8. Унапређење система мониторинга и евалуације подржаних пројеката на конкурс у области културе*

Поред писменог извештавања мониторинг је од стране саговорника у процесу израде првог стратешког документа у култури замишљен кроз посете конкретним манифестацијама које су подржане, присуство пробама и други начин праћења. Евалуација би укључивала анкетирање посетилаца на тему одређеног пројекта, али исто тако и директних корисника резултата пројекта.
- 1.1.9. Доношење и спровођење Одлуке о плаћању пореза и доприноса самосталним уметницима и стручњацима у култури*

²¹ <http://www.pancevo.rs/konkursi-i-javni-pozivi/j-a-v-n-i-k-o-n-k-u-r-s-za-su-finansiranje-projekata-u-oblasti-kulture-za-2022-godinu/?0=lat>, <http://www.pancevo.rs/konkursi-i-javni-pozivi/114000/?0=lat>, приступљено 19.12.2022. године

Неколико градова у Србији је већ донело Одлуку о уплати доприноса за пензијско, инвалидско и здравствено осигурање лицима која су стекла статус лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе, што је прописано чланом 70. Закона о култури. Пример добре праксе је Град Крагујевац који према Одлуци о условима и начину стицања права на уплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање и доприноса за здравствено осигурање за лице које је стекло статус лица које самостално обавља уметничку или другу делатност у области културе (Службени лист града Крагујевца 33/2019) валоризује рад самосталних уметника, самосталних стручњака у култури, самосталних извођача културних програма и самосталних сарадника у култури.

1.1.10. Анализа културних потреба становника руралних подручја

1.1.11. Покретање Форума публике као вид јавне критике културних дешавања

У циљу укључивања публике у креирање културних програма, валоризацију програма и развој критичке мисли потребно је основати Форум публике свих културних догађаја који се организују у Чачку. Форум може бити основан преко јавног позива, или може да функционише у виртуелном простору, на порталу kultura.cacak.rs, али и на интернет страницама установа и организација у култури

1.1.12. Решавање питања надлежности одржавања споменичког наслеђа

Чачак се може похвалити великим бројем споменика посвећених историјским и уметничким великанима и историјским догађајима. У циљу њиховог редовног одржавања потребно је да Градска управа Чачак донесе Одлуку о надлежности појединих јавних установа и/или предузећа о постављању и одржавању споменика. Овакве одлуке постоје у неколико градова и општина у Републици Србији (нпр. општина Бечеј)²².

Мера 1.2: Развој кадровске мреже у култури

1.2.1. Анализа стања и потреба људских ресурса у установама културе

1.2.2. Повећање броја запослених у култури града Чачка на основу анализе

Током рада на пројекту Национална престоница културе – Чачак 2023 показало се да ће се Народни музеј Чачак оснивањем Музеја кошарке суочити са недовољним бројем стручњака (историчара) који ће радити на проучавању и презентацији кошарке као једног од идентите града због чега чланови Радне групе сматрају да је најургентније запошљавање кадрова у наведеној установи.

1.2.3. Повећање броја запослених у правно-финансијској служби

1.2.4. Израда плана и примена плана обука запослених у култури и представника удружења грађана у култури

²² <http://www.becej.rs/wp-content/uploads/2018/06/Odluka-o-postavljanju-i-odrzavanju-spomienika.pdf>, приступљено 19.12.2022.

1.2.5. Формирање волонтерског центра (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)

У складу са Законом о волонтирању, волонтерски центар има улогу да пружи подршку организаторима културних програма током 2023. године са тенденцијом наставка постојања и након ове године. Функционисаће путем Канцеларије за младе која већ има одређену базу волонтера и заинтересованих особа за подршку организаторима програма.

Мера 1.3: Унапређење опремљености установа културе и инфраструктурних капацитета у култури

1.3.1. Оснивање Музеја кошарке при Народном музеју Чачак (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)

1.3.2. Отварање етнолошке поставке Народнoг музеја Чачак у Виреровој кући (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)

1.3.3. Обезбеђивање депоа за потребе Музеја и Архива у заједничком дворишту Закон о музејској делатности и Закон о архивској грађи и архивској делатности обавезују установе заштите да обезбеде адекватан смештај за чување грађе и документације. Правилник о ближим условима за обезбеђење одговарајућег простора и опреме за смештај и заштиту архивске грађе и документарног материјала код ствараоца и имаоца архивске грађе и документарног материјала даје смернице за архивски депо.

1.3.4. Санација Конака у дворишту музеја уз ревидирање постојеће поставке

1.3.5. Реновирање зграде Начелства – обезбеђивање статичке стабилности, реконструкција електро инсталација, водоводне и енергетске мреже и реконструкција подкровног простора за потребе канцеларија

1.3.6. Решавање правно имовинских односа и преузимање зграде МУП-а за потребе Уметничке галерије „Надежда Петровић“

1.3.7. Реновирање и адаптација новодобијене зграде МУПа за потребе сталне поставке и депоа Уметничке галерије

1.3.8. Обезбеђивање прилаза Римским термама (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)

1.3.9. Претварање обале Западне Мораве у галерију и музеј на отвореном (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)

1.3.10. Проналажење адекватног простора за Градско позориште Чачак (израда пројектно-техничке документације)

1.3.11. У складу са извршеном анализом потреба руралног становништва предузимање корака за евентуалну адаптацију неког од постојећих домова културе

1.3.12. Покретање процеса враћања простора НТП Културном центру Чачка

1.3.13. Решавање имовинско-правних проблема Дисове куће

1.3.14. Решавање имовинско-правних односа родне куће Соње Савић у ММЦ Соња Савић у Доњој Горевници

1.3.15. Формирање Културног инкубатора

Анализа анкета и фокус група показала је да је потребно удружењима грађана у култури обезбедити простор за функционисање и програме. Овај простор би посебно био намењен младима

- 1.3.16. Формирање, опремање и отварање Легата Бранка В. Радичевића инвентаром и мултимедијалном опремом (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)
- 1.3.17. Опремање и отварање Музеја поезије (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)
- 1.3.18. Набавка Библиобуса за потребе Градске библиотеке и рада у руралним подручјима
Неколико градова и општина у Републици Србији (нпр. општина Кладово²³) је проблем пружање библиотечких услуга – издавање књига и публикација, особама које живе у удаљеним и руралним насељима решило набавком библиобуса. Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“ ће набавком библиобуса бити доступна свим житељима Чачка и функционисаће у складу са Националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности
- 1.3.19. Постављање соларних панела на кровове Градске библиотеке и Културног центра
- 1.3.20. Обезбеђивање приступачности особама са инвалидитетом у установама културе (рампе, рукохвати, тактилне стазе...)

Посебни циљ 2: Деца и млади у култури града

Други посебни циљ посвећен укључивању деце и младих у културу, како као старалаца културних програма, тако и као публике и усклађен је са Законом о основама система образовања и васпитања, Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године, Законом о младима и Националном стратегијом за младе за период од 2015. до 2025. године, као најважније мере и активности дефинисане су:

Мера 2.1: Деца и млади ствараоци културних садржаја

- 2.1.1. Покретање позоришног фестивала за децу и младе у којима би учесници били школске секције, драмски студио и слично
Веома је важно нагласити да ово није фестивал за младе, већ фестивал омладинске културе и остварења њених потенцијала и капацитета. Позоришни фестивал замишљен је кроз сарадњу Градског позоришта, драмске секције у Културном центру и Морава театра.
- 2.1.2. Оснивање тинејџи кутка при Градској библиотеци „Владисла Петковић Дис“

²³ <https://www.kulturakladovo.rs/o-nama>, приступљено 19.12.2022.

- 2.1.3. Укључивање младих креатора у процес организације и реализације културних догађаја
- 2.1.4. Увођење редовних истраживања културних потреба и навика младих и деце у школама и на факултетима (на трогодишњем нивоу)
- 2.1.5. Укључивање деце и младих у извештавање у култури по моделу „Ђак репортер“ (културни) репортер (за друштвене мреже и медије)
- 2.1.6. Покретање годишњег такмичења за најбољи ученички пројекат у области културе
Основни циљ ове активности је укључивање школа, посредством ученичких парламената, у културни живот града, те стварање будуће активне публике и будућих стваралаца у култури-
- 2.1.7. Реализовање концерта класичне музике ученика Музичке школе „Др Војислав Вучковић“ (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)

Мера 2.2: Развој дечје и омладинске публике

- 2.2.1. Активација Културног инкубатора као места за популаризацију програма за младе
- 2.2.2. Реализација едукативних програма за младе и запослене у култури (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)
Радионице ће се реализовати у сарадњи са Галеријом Матице српске и Народним музејом Србије
- 2.2.3. Покретање канала комуникације за промоцију културе намењеног младима
- 2.2.4. Увођење редовне праксе посете школа установама културе на бази постојећег Споразума о сарадњи установа културе и школа
- 2.2.5. Увођење праксе извођења наставе у установама културе за све школе на територији града
- 2.2.6. Организација посета запослених у установама културе школама са предавањима у складу са наставним планом и програмом
- 2.2.7. Организација и реализација традиционалног фестивала ДУК са пратећим уметничким програмима и такмичењима у екстремним спортовима (програм Националне престонице културе – Чачак 2023)

Посебни циљ 3: Унапређење разноликости и промоције програма

Трећи посебни циљ посвећен је унапређењу програма у култури, повећању посећености програма и унапређењу промоције. У трећем посебном циљу нарочита пажња посвећена је програмима Националне престонице културе – Чачак 2023.

Као најважније мере и активности дефинисане су:

Мера 3.1: Побољшање културне понуде и културне сцене у граду

- 3.1.1. Обележавање најважнијих јубилеја за историју града Чачка

3.1.2. Организација програма у најпосећенијим туристичким тачкама – Овчар Бањи и бањи Горња Тречка

3.1.3. Усклађивање радног времена установа са потребама грађана Чачка

3.1.4. Израда макета манастира као део поставке у Овчар Бањи

3.1.5. Спровођење систематских археолошких истраживања античког насеља и његова конзервација и презентација

Спровођење систематских археолошких истраживања античког насеља се не односи само на истраживања у оквиру дворишта Народног музеја Чачак, већ и на друге просторе на којима су пронађени остаци, или се претпоставља да припадају античком насељу.

3.1.6. Увођење праксе истраживања културних потреба и навика грађана Чачка (на петогодишњем нивоу)

3.1.7. Израда и постављање тактилне културно-туристичке мапе на Тргу

3.1.8. Прикључење града Чачка и/или Народног музеја Чачак сертификованом европском путу културе „Културна рута гвозденог доба Подунавља“

Сертификованом европском путу културе „Културна рута гвозденог доба Подунавља“ треба прикључити археолошко налазиште Виноградарски подрум – Атеница, културно добро од изузетног значаја, на коме су пронађене две кнежевске хумке са богатим прилозима из периода млађег гвозденог доба. Укључењем у европски пут културе ово важно археолошко налазиште као и Чачак и Народни музеј Чачак постају видљивији на светској научној и културно – туристичкој мапи.

3.1.9. Упознавање грађана са истакнутим уметницима који су родом из Чачка – програм Националне престонице културе – Чачак 2023 - „Чачански расадник“

У оквиру програма „Чачански расадник“ грађани Чачка имаће прилику да упознају и чују истакнуте и популарне уметнике који су родом из Чачка, нпр. примадону Радмилу Бакочевић, глумца Милутина Милошевића, музичара Ненада Марића, познатијег као Краља Чачка...

3.1.10. Отварање Музеја детињства при Народног музеју Чачак

Мера 3.2: Унапређење промоције културних програма и садржаја

3.2.1. Објављивање информација на порталу kultura.cacak.rs и о културним дешавањима која реализују ОЦД

3.2.2. Отварање канала културе и критике на порталу kultura.cacak.rs

3.2.3. Обезбеђивање финансијске подршке локалним медијима за промоцију Националне престонице културе и програма у оквиру ње

3.2.4. Израђивање интернет страница установа културе према свим стандардима приступачности, редовно ажурирање и објављивање на свим каналима комуникације

Интернет странице установа културе треба да буду приступачне свима, те тако треба да имају и информације да ли су приступачне за особе са инвалидитетом,

у ком делу су приступачне за особе са инвалидитетом, у ком делу нису приступачне, која је цена улазнице, уколико постоје попусти за одређене категорије, потребно је навести цену улазница за све категорије, поставити мапу/скицу објекта за посетиоце. Такође, потребно је да постоје и видео описи на српском знаковном језику, који садрже и аудио опис и титл. Интернет странице треба да буду приступачне и слепим и слабовидим особа. Текстови интернет страница треба да буду читљиви и јасни свим категоријама посетилаца странице. Потребно је да садрже и превод минимум на један светски језик. Неопходно је редовно ажурирање свих информација (најаве догађаја, извештаји са догађаја, информације о установи, броју запослених, контакт...).

- 3.2.5. Увођење редовног прикупљања анкета после културних програма као форме критичког осврта публике, који се може графички и текстуално приказати у јавности
- 3.2.6. Објављивање најаве програма на билбордима и лед екранима у граду
- 3.2.7. Дигитализација значајних културно-туристичких тачака у граду (3Д/холограмска/ виртуелна мапа)
- 3.2.8. Ангажовање особа у установама културе на пословима односа са јавношћу и комуникације са медијима
- 3.2.9. Редовно обавештавање грађана Србије на националним, регионалним и локалним медијима о програмима током трајања пројекта „Национална престоница културе – Чачак 2023“
- 3.2.10. Редовно обавештавање друштвено осетљивих група (стари, ОСИ) о програмима из културе

На мејлинг листу установе културе и ГУ Чачак треба да ставе и удружења друштвено осетљивих група (пензионера, свих категорија особа са инвалидитетом, жена, Рома...). Такође, неопходно је и обавештавање наведених група путем телефонским позива, СМС порука, дељењем флајера....

Мера 3.3: „Национална престонице културе – Чачак 2023“ – програм „На слободи“

- 3.3.1. Реализовање програма „Слобода или ништа“ са серијом предавања и изложбом
- 3.3.2. Реализовање програма за маргиналне групе – програм „Арт дијалог“
- 3.3.3. Организација и реализовање традиционалне манифестације „Лисово пролеће“ – 60. пут
- 3.3.4. Организовање међународног скупа „Симпозијум о женском предузетништву“ – Модна ревија „Знамените жене Србије“

Организовање међународног скупа о женском предузетништву и реализација модне ревије о знаменитим женама Србије показују да град Чачак своје активности спроводи у складу са другим законима у Републици Србији, као што је Закон о родној равноправности. Програм се спроводи у партнерству са модном компанијом PS fashion.

- 3.3.5. Реализовање међународне изложбе и трибине – програм „Уметност и папир“
- 3.3.6. Реализовање програма посвећених значајним историјским личностима града Чачка: програм „Драмски комад о војводи Степи Степановићу“
- 3.3.7. Обележавање 75 година постојања компаније „Слобода“ – програм „Мултимедијална изложба – јубилеј компаније Слобода“
- 3.3.8. Обележавање 150 година од рођења Надежде Петровић у Чачку и другим европским градовима
Јубилеј подразумева, поред националног и регионалног нивоа, и међународни сегмент – Изложбу у продукцији Музеја савремене уметности у Београду у Српском културном центру у Паризу, као и документарну изложбу и пратећи програм у Палати УНЕСКО у Паризу у организацији Уметничке галерије „Надежда Петровић“, јер је Извршни савет Унеска 2021. године усвојио препоруку о годишњицама, међу којима је и обележавање 150 година од рођења српске сликарке Надежде Петровић²⁴.
- 3.3.9. Свечано отварање Музеја поезије
Програм отварања Музеја поезије укључиће гостовање најпознатијих имена српске поезије и гостију из иностранства, укључујући све живе лауреате Дисове награде.
- 3.3.10. Реализовање програма намењених особама са инвалидитетом – програм „Специјална изложба за слепа и слабовида лица“
Изложба се реализује у сарадњи са Тифлолошким музејом из Загреба и биће део изложбе и програма обележавања 150 година од рођења Надежде Петровић.
- 3.3.11. Организација и реализација традиционалног међународног филмског фестивала АНИМАНИМА 2023 – 17. пут са посебним програмима за децу и младе
Поред традиционалног програма фестивала АНИМАНИМА фестивал ће имати и такмичарски програм филмова за децу – МИНИМАНИМА, предавање, презентације, радионице и изложбе.
- 3.3.12. Реализовање позоришне представе „Слобода говора“ по комаду савременог чачанског писца

Мера 3.4: „Национална престонице културе – Чачак 2023“ – програм „На раскршћу“

- 3.4.1. Реализовање виртуелне презентације културног наслеђа Чачка – израда 3D модела Римских терми са анимацијом – део програма „Римски временлов „Римско наслеђе Чачка“
- 3.4.2. Реализовање ретроспективне изложбе мајстора фотографије Војислава Воја Пешићерца – програм „21. Дани фотографије у Чачку“
- 3.4.3. Организација и реализовање програма у Овчар бањи – програм „Културна ренесанса Овчар Бање“

²⁴ <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375944>, приступљено 19.12.2022.

Програм ће бити реализован у учионици у оквиру Природњачког центра у Овчар бањи, у учионици на отвореном у планинарском дому ПД Каблар и у амфитеатру у Овчар бањи.

3.4.4. Реализовање манифестације „Дани патријарха Павла“

3.4.5. Организација калиграфске радионице са студентима уметничких академија – „Дани калиграфије“

3.4.6. Организовање музичког спектакла кроз спој класичне, рок музике и опере – програм „Рок опера“

3.4.7. Припремање археолошког парка Градина на Јелици путем израде макета и 3Д модела локалитета – пројекат „Изложба „На Јелици беше град“

3.4.8. Организација и реализација традиционалног филмског кампа „Интеракција“ (18.пут) са пратећим радионицама и фестивалом

3.4.9. Организовање бијаналне манифестације „Соњин септембар“

У 2021. години је одлучено да се манифестација „Соњин септембар“ одржава бијанално, те ће 2023. године бити прво бијенално издање.

3.4.10. Реализовање репрезентативне изложбе о шест деценија постојања реномираног часописа за културу „Градац“

3.4.11. Повезивање Чачка као престонице културе са градовима у Србији – програм „Воз културе“

Програми ће се симултано одвијати у возу и на железничким станицама. У возу ће бити уметници, писци, музичари, у вагонима ће се реализовати више програма: читање поезије, уметнички перформанс, монодрама, вођење кроз изложбену поставку, радионице, музички програм, итд.

3.4.12. Спровођење сондажног археолошког ископавања и реализовање радионица о античком наслеђу Чачка – програм „Град испод града“

Археолошка истраживања биће извршена на објекту 1 (између Конака и Начелства), у проширењу сонде 5. Програм ће обухватити и низ радионица намењених деци, младима, старијим особама, особама са инвалидитетом и свим заинтересованим посетиоцима.

Мера 3.5: „Национална престонице културе – Чачак 2023“ – програм „На Морави“

3.5.1. „Галерија на Морави“ – презентација и измештање културних садржаја на обалу реке и постављање скулптуре „Распон у тензији“ Олге Јеврић Поред извођења скулптуре Олге Јеврић на обали Западне Мораве реализоваће се две изложбе Народног музеја Чачак, промоција збирке песама Ивана Јегдића и концерт бенда Рундек и екипа у организацији Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис“, извођење дуодраме „Острво“, Меше Селимовића“, у организацији Градског позоришта Чачак и сликање мурала, од стране удружења ДУК, инспирисаног неком од скулптура Олге Јеврић.

3.5.2. Организација и реализовање традиционалне манифестације Сабор фрулаша Србије „Ој, Мораво“ у Прислоници

3.5.3. Организација и реализовање традиционалне међународне манифестације „Етно Фест“

Поред редовног програма манифестације „Етнофест“, 2023. године биће отворена нова програмска линија која се бави националним кухињама гостујућих земаља и њиховом презентацијом.

3.5.4. Организација и реализација међународне конференције на тему одрживог развоја, екологије и биодиверзитета у контексту културе – програм „Зелене установе културе“

Мера 3.6: „Национална престонице културе – Чачак 2023“ – програм „На калдрми“

3.6.1. Упознавање грађана са истакнутим уметницима који су родом из Чачка – премијерна позоришна представа о Соњи Савић

3.6.2. Реализовање низа програма посвећених храни као нематеријалном културном наслеђу – програм „Прича о гастрономији“

3.6.3. Јачање свести о значају нематеријалног културног наслеђа, здравој храни и о ГМО – програми „Шљивовица као елемент нематеријалног културног наслеђа“ и „Здрава храна и ГМО“

Програми ће бити одржани у оквиру манифестације „Смотра најбољих српских шљивовица“ коју организује Институт за воћарство из Чачка и обухватиће неколико активности. Програм ће првенствено бити посвећен ракији „шљивовици“ која се од децембра 2022. године налази на Унесковој Репрезентативној листи нематеријалног културног наслеђа човечанства, а воћка шљива је један од идентитета града Чачка.

3.6.4. Спровођење истраживања и изложба о ромском нематеријалном културном наслеђу – програм „Наши Роми – празник Бибија“

3.6.5. Организација и реализација програма посвећених Чачку у 19. и првој половини 20. века – програми „Корзо“ и „Пијаца успомена“

3.6.6. Осликавање силоса или солитера

3.6.7. Организација и реализација традиционалног фестивала ПриЧа

Током 2023. године традиционални фестивал „ПриЧа“ биће употпуњен пропатним културним дешавањима: изложба цртежа, промоција књиге и изложба фотографија.

3.6.8. Организација и реализовање 15. Фестивала етно-амбијеталне музике „Карусел“